

a. 9165/11

BÜNTETŐJOGI ÉRTEKEZÉSEK

SZERKESZTI: DR. FRIEDMANN ERNŐ

A NEMZETKÖZI BÜNTETŐJOGI EGYESÜLET MAGYAR CSOPORTJÁNAK FŐTITKÁRA.

1910. APRILIS HÓ.

8. FÜZET.

A CSAVARGÁS, KOLDULÁS ÉS ISZÁKOSSÁG TÖRVÉNYHOZÁSI SZABÁLYOZÁSÁHOZ.

IRTA

DR. FINKEY FERENC

JOGAKADÉMIAI TANÁR.

KIADJA

A M. KIR. IGAZSÁGÜGYMINISZTERIUM TÁMOGATÁSÁVAL A NEMZETKÖZI
BÜNTETŐJOGI EGYESÜLET MAGYAR CSOPORTJA.

A nemzetközi büntetőjogi egyesületet az utolsó 5—6 év alatt főként a közveszélyesség, t. i. a közveszélyes bűntettek elleni védekezés kérdése foglalkoztatja. Az 1905. évi hamburgi nagygyűlés, soknagyebeesű felszólalás és hosszú, tanulságos vita után, szükségesnek találta a kérdést a következő nagygyűlés napirendjére újból kitűzni, hogy e nagy horderejű probléma felől a vélemények minél jobban tisztázódjanak. Azóta 1908 január havában a mi (magyar) csoportunk, majd 1909 április hóban a kibővített központi választmány Amsterdamban tárgyalta behatóan a kérdést s így előkészítve kerül az döntés alá a f. é. augusztus hóban tartandó brüsszeli nagygyűlésen.

A mult 1909. év április havában Amsterdamban tartott központi választmányi értekezlet, főleg *Liszt* berlini és *Garçon* párisi tanárok mélyreható, irányító előadásai alapján jelentékenyen előrevitte a kérdést s megkönnyítette annak megnyugtató megoldását. Egyfelől azzal, hogy a kérdés szövegébe *Garçon* komoly érvei következtében felvétellett az is, mennyiben egyeztethető össze a közveszélyesség ismérve az egyéni szabadság biztosítékaiival, miáltal az eredetileg túlradiálisnak látszó kérdés enyhébb színezetet nyert, láthatóvá lett, hogy a NBE. nem kívánja a büntetendő cselekmény és a büntetés fogalmait megsemmisíteni, a megtorlás és az egyéni felelősség eszméit eliminalni, csupán a bűntettek egyes csoportjainál, illetőleg a törvény által meghatározandó esetekben akarja a tettes közveszélyességét tekinteni

döntő jelentőségűnek. Másfelől megkönnyítette a kérdést az, hogy Liszt indítványára a választmány konkrét javaslatokat tesz a közveszélyes büntettesek csoportosítására s ezenkívül 4 pontba foglalja össze a megoldandó részletkérdéseket.

A magyar csoport, úgy tudom, legközelebbi ülésein újból foglalkozni kíván az ujonnan formulázott és részletezett kérdéssel, hogy a brüsszei nagygyűlést a mi álláspontunk felől is tájékoztassuk. E tárgyalások előhírnökeül — nem bevezetéseül, amit nálam illetékesebb egyéniség fog teljesíteni — legyen szabad nekem ezuttal a *csavargás és koldulás törvényhozási szabályozásáról* a szintén f. évben Washingtonban tartandó nemzetközi *börtönügyi* kongresszus részére készített jelentésemet előadnom.

Hiszen mondanom sem szükséges, a csavargás és koldulás kérdése belekapcsolódik a közveszélyesség kérdésébe. A csavargók és koldusok egyik osztálya: a *hivatásos* (dologkerülő) csavargók és koldusok, miként *Prins* hirdeti s a mint most 2 éve e helyen tartott rövid felszólalásomban én is bátor voltam rámutatni, tényleg besorozható a közveszélyes büntettesek kategóriájába, vagy legalább is a csavargók és koldusok közt bizonyára akadnak közveszélyes (nagy) büntettesek. De meg a csavargás és koldulás közmondásszerűleg s a mindennapi tapasztalat szerint is melegágya, előkészítő iskolája a kriminalitásnak.

Miként említeni bátor voltam, előadásom jelentés, vélemény a f. é. *börtönügyi* kongresszus egyik kérdésére, tehát nem öleli fel a csavargás és koldulás kérdését a maga egészében, csupán a kongresszus által megvitandó tételre akar felelet lenni. A *börtönügyi* kongresszus III. szakosztályának 2. kérdése, melyre jelentésemet készítettem, következőleg szól:

„A modern büntetőjogi irányok nézőpontjából minő rendelkezéseket kellene megfontolás tárgyává tenni a csavargás és koldulás leküzdése céljából.

A koldusok és csavargók számára felállítandó dologházak szervezésénél mily szabályokat kellene elfogadni?“

E kérdésre adott véleményem a következő:

A csavargás és koldulás leküzdésének módjai és a dologházak szervezetének szabályai.

I. A csavargás és koldulás veszélyeinek leküzdése 25 év óta harmadizben szerepel a nemzetközi börtönügyi kongresszus programjában. Először az 1885-iki római¹ majd az 1895-iki párisi² kongresszus foglalkozott e

¹ Az 1885-iki római (III) nemzetközi börtönügyi kongresszus III. oszt. 4. kérdése volt: Melyek a leghatályosabb eszközök a csavargás leküzdésére? Határozat (Köhne javaslatára): A kongresszus óhajta, hogy 1. az állam gondoskodjék (L'Assistance publique soit réglée de telle manière), hogy mindenki biztosan találjon megélési módot a képességeinek megfelelő munka ellenében; 2. a szűkölködő (l'indigent), aki ily szabályozás mellett csavargásra adja magát, dologházban való szigorú kötelező munkával büntetendő. A határozat eredeti szövegét l. *Hippel*: *Vergleichen de Darstellung des deutschen und ausländ. Strafrechts. Besond. Theil II. 107.*

² Az 1895-iki párisi (V.) börtönügyi kongresszus elé két kérdés is terjesztetett. Az I. oszt. 6. kérdése volt: Mely tények tekintendők a csavargás és koldulás vétségei alkotó elemeinek? Mily határok közt és mily eszközökkel lehet leküzdeni e tényeket? (Véleményeket adtak Bonneville de Marsangy, Robin, Mauchamp, Nabokow, Nanke, Reoy-Murry).

A III. osztály 4. kérdése pedig így szólt: Nem lenne-e előnyösebb a felnőtt visszaeső csavargókra a közigazgatási uton való határozatlan tartamu letartóztatás, mint a határozott időre elítélés? (Véleményeket adtak Dreyfus F., Drioux és Rivière L.) A határozat a két kérdésre (összefoglalva) ez lett: 1. A társadalomnak joga van társadalmi, esetleg kényszerítő rendszabályokat alkalmazni a csavargók és koldusok ellen. E jognak megfelel a kötelező okszzerűen szervezni a köz- és magánsegélyezést, és a patronage-t. 2. A koldusok és csavargók körében meg kell különböztetni: a) a *rokkant* vagy *beteg* segélyreszorultakat, b) az *alkalm.* koldulókat és csavargókat, c) a *hivatásos* koldusokat és csavargókat. Az elsők, amennyiben nincs erejük a létfenntartás eszközeinek megszerzésére, segélyezendők. A második csoport köz- vagy magán-gyámolításban részesítendő: az illetők módszeresen szervezett menhelyekre, vagy segélyállomásokra gyűjtendő össze, a hol a munka kötelező lenne. Az utolsó szigorú megtorlás tárgya, hogy a visszaesés meggátolható legyen 3. A hivatásos csavargók és koldusok ellen a leghatályosabb eszköz a külön munkatelepeken való hosszú tartamu letartóztatás, bírói határozat alapján. A letartóztatottak akkor bocsátandók szabadon, ha vagy javulás, vagy az osztályokban való előrelépés folytán letartóztatásuk nem látszik többé szükség-

kérdéssel. Hogy a kérdés most — valamivel eltérő formulázásban — újból napirendre tűzetett, ez egyfelől a kérdés nehézségének, másfelől fontosságának bizonyítéka.¹

A jelenlegi kérdés megoldását azonban jelentékenyen megkönnyítették és egyszerűsítették a római és párisi kongresszusok határozatai, úgy hogy ma inkább csak az előbbi határozatok továbbfejtéséről és részletezéséről van szó. A párisi kongresszus határozatai a csavargók és koldusok *osztályozásáról* s a *határozatlan időre* szóló letartóztatásuk jogosságáról 15 év óta teljesen átmentek a köztudatba, sőt egyes államok törvényeibe² vagy törvényjavaslataiba. Ezek felett tehát ma már nem is kell vitatkozni; a mai kérdés csak az, hogy a büntetőjogi *modern irányok* nézőpontjáról, mik lehetnek a

gesnek. A munka az ily intézetekben nem csupán megtorlási eszköznek tekintendő, hanem mindenekfelett mint osztályozási (reclassement) tényező. U. o.

¹ Foglalkozott e kérdéssel a NBE. is a Párisban 1893-ban tartott IV. nagygyűlésén. Határozat nem hozatott. Valamint foglalkozott vele immár négy ízben is a *nemzetközi patronage kongresszus* (1890-ben Antwerpenben, 1894-ben, 1898-ban és 1905-ben Lüttichben). (A három első kongresszus határozatait l. *Hippel* id. h.). Végül 1908-ban a *Société internationale pour l'étude des questions d'assistance* Párisban foglalkozott e kérdéssel Rivière Louis előadása alapján. *Revue Pénitentiaire* 1908. 419., 684., 1174.

² Uttörő munkát végzett e kérdés törvényhozási szabályozásával *Belgium*, melynek 1891 november 27-iki törvénye (Loi pour la repression du vagabondage et de la mendicité) a *hivatásos (veszélyes) csavargókat* és *koldusokat* 2—7 évi időre (határozatlan tartamu beutalással) szigorú munkakötelezettséggel járó koldustelepre (depots de mendicité), a szerencsétlen (rokkant, beteg) koldusokat és csavargókat pedig menedékházakba (maison de refuge) utalja (szintén határozatlan időre, a beutalt azonban akarata ellenére 1 évnél tovább nem tartható az intézetben), a 18 évesnél *fiatalabb csavargókat* és *koldusokat* pedig javítóiskolába (écoles de bienfaisance) utasítja 21 éves korukig. Folytatja a helyes utat *Norvégia*, mely 1900 május 31-én alkotta meg „a munkakerülésről, koldulásról és iszákosságról“ szóló jeles törvényét. E törvény a munkaképes, de dologkerülő koldusokat és csavargókat, ha a felajánlott munkát el nem vállalják, 3 havi fogházzal s e mellett, vagy e helyett 1½, visszaesés esetén 3 évi, illetőleg 3—6 évi kényszerdologházba utalással sújtja. L. *Finkley F.*: A csavargás és koldulás szabályozása 1905. 31—37. l.

csavargás és koldulás leküzdésének módjai s különösen mily szabályok szerint szervezendők a *dologházak*, mint a csavargás és koldulás leküzdésére közfelfogás szerint leghatályosabb intézetek?

Nézetem szerint a büntetőjogi modern irányok sem helyezkedhetnek más álláspontra, minthogy a csavargás és koldulás, mint társadalmi baj orvoslása a társadalom feladata, e társadalmi baj folytán fenyegető veszélyek meggátlása pedig állami feladat, melyet különböző óvintézkedésekkel megelőző és biztosító rendszabályokkal kell megoldani. E kettős feladat megvalósításánál pedig a társadalom és állam ma sem indulhatnak ki más alaptól, mint a csavargók és koldusok különböző osztályainak éles és határozott elkülönítéséből.

A valóban *betegeket, nyomorékokat*, akiknek nincs erejük, hogy munka által magukat fentarthassák, a társadalomnak és államnak kötelessége eltartani, gyámolítani, ápolni, a mi a *szegényügy* rendezésével, kellő számú *szegényházak, menhelyek* szervezésével és fentartásával érhető el. Az *alkalmi* csavargók és koldusok, a kik akarnának dolgozni, de munkahiány, vagy más méltánylandó körülmények miatt, a szükség által hajtva, kénytelenek egyesek jótékonységához folyamodni, vagy munkakeresés céljából vándorolni, szintén a társadalom és az állami hatóságok pártfogó, gondozó tevékenysége alá tartoznak. Ezek részére *munkaközvetítő intézetek, munkás-telepek, szálláshelyek* létesítése képezi az orvoslás legbiztosabb módját.¹ A csavargók és koldusok harmadik osztálya: a *hivatásos* (üzletszerű) csavargók és koldusok munkabíró, de dologkerülő csoportja az, mely kriminológiai és kriminálpolitikai szempontból legfontosabb és legtöbb gondot ad úgy a tudománynak, mint a törvényhozásnak és a közigazgatási végrehajtó hatóságoknak. Ez a csoport, melyet a „csavargók“ tipikus osztályának nevezhetünk, kinálkozik még mindig beható tanulmányi

¹ Erre nézve *Németország* jár elől szép példával. Az ottani Arbeiterkolonie és Naturalverpflegstationen leírását l. *Hippel*: Zur Vagabundenfrage. 189. 1902.

anyag gyanánt úgy a kriminalanthropologusra, mint a kriminalsociologusra.

Anthropologiai szempontból mindenesetre feltűnő, hogy a középeurópai államokban, főleg Franciaországban és Magyarországon, mely két államról biztos adatok állnak rendelkezésemre, a hivatásos csavargók legnagyobb része újabban bevándorlott idegen fajokból, főleg a cigányokból áll, a kik még mindig valódi nomád életet élnek a civilizált világ közepén. *Réville* ur jelentése a francia kamara elé terjesztett csavargási törvényjavaslatokról (l. *Revue Pénitentiaire* 1909 febr. 267. l.) kimutatja, hogy a rendes munka ezen megátalkodott ellenségeinek száma, kik részint egyedül, részint bandákban kóborolva „terrorizálnak egyes vidékeket, melyen átvonulnak, a melyet elpusztítanak, megközelíti a 400.000-et.“

Még közelebbi adataim és tapasztalataim vannak hazánkról, Magyarországról. Nálunk is a hivatásos csavargók osztálya egyenesen a cigányokból kerül ki. Ez az indiai eredetű népcsoport a 13. század végén vándorolt be Magyarországra s dologkerülő és kóborló természete miatt máig sem tudott beleolvadni a magyar társadalomba. Egy kis részük természetes zenei tehetsége folytán, zenekarokká szervezkedve elmaradhatlan mulattatója a zajosabb társas összejöveteleinknek, sőt a cigányzenekarok a nyugateurópai és északamerikai társadalmak előtt is eléggé ismerősek. Innen ered az itt-ott hallható téves nézet, hogy a magyarok cigányok lennének, holott Magyarország 19 millió lakosa közt a magyarokkal legkisebb fajrokonságban sem álló cigányság, ma mindössze 60—70 ezer lélekből áll.¹ A zenészeken kívül azonban a magyarországi cigányok legnagyobb része tényleg a legmeztelenebb nomád életet él; karavánokban bolyong egyes vidékeken, sátrak alatt huzódik meg,

¹ Feltűnő, hogy az utolsó 30 év alatt a cigányság száma hazánkban csaknem egy harmadrésznyire apadt le. Egy 1873-iki összeírás szerint összes számuk volt 214,714. Az 1881-iki népszámlálás szerint már csak 79,393. (Czigányul tudott összesen 99,098). Az 1900-iki népszámlálás szerint pedig voltak 61.658-an.

állandóan zaklatva, ide-oda tolonczoltatva a közigazgatási hatóságok által.

Hogy ezek a „sátoros“ vagy „kóbor“ cigányok (gyakran *oláh-cigányoknak* is nevezve), a kik irtóznak a rendes munkától, tényleg a bűnelkövetésből élnek, az Magyarországon kézzelfogható igazság. Egy 1907-ben elkövetett véres rablógyilkossági eset (Dánoson Pest megyében) főtárgyalásán a kihallgatott nagyszámú cigány-csapat a legnyiltabban ismerte be, hogy ők a lopásból, csalásból élnek, nem lévén semmi rendszeres foglalkozásuk, semmi legkisebb jövedelmi forrásuk a világon.

Önként érthető, hogy a kézzelfogható veszedelem, mely a magyar társadalmat a vándorcigányok részéről naponta fenyegeti, reáterelte a figyelmet a „cigánykérdés“ megoldására. A legegyszerűbb és leggyökeresebb megoldás gyanánt kínálkozik persze a cigányok letelepítése, vagyis civilizálása. Már a XVIII. század második felében, Mária Terézia királyné alatt, meg is indult ez iránt a kísérletezés, sajnos, máig sem vezetett úgyszólván semmi eredményre. Legutóbb azonban a dánosi eset hatása alatt, a belügyminiszterium komolyan tervbe vette a cigánykérdésnek törvényhozási úton leendő megoldását s remélhető, hogy erélyesebb lépéseket fognak tenni a cigányok letelepítésére.

Ha a hivatásos csavargók és koldusok egy tekintélyes része így — mint Franciaországban és Magyarországon kétségenfelüli dolog — valósággal *született* csavargó, a kiből tehát a vérükben levő *kóborlási szenvedélyt* csak hosszú és tervszerű munkára nevelés által lehet s bizonyára több nemzedék rendszeres trainirozása által kiirtani, ezzel elesik az az elmélet, melyet gyakran hallunk, hogy a hivatásos csavargók tulajdonképpen degeneráltak, illetőleg abnormálisok, vagy gyengelelnjüek. Igaz, hogy a cigányfaj közt nagyon sok testileg csenevész, fejletlen kinézésű akad, igaz, hogy erkölcsileg határozott inferioritásban vannak a magyar parasztsztyál alatt, mindez azonban sanyarú társadalmi helyzetüknek, nyomoruságos életmódjuknak természetes folyománya. Egészben véve a cigányfaj nem mondható dege-

nerálnak, vagy elmegyengeségben szenvedőnek, hanem egy civilizálatlan népelemnek, mely a civilizáció áldásait kikerülve, ma is ősi vadságában él közöttünk s ebből folyólag lépten-nyomon összeütközésbe jön büntetőtörvényeinkkel. A hivatásos csavargók ezen osztálya ellen tehát a védekezés úgy anthropologiai, mint sociologiai szempontból csak a *civilizálás, a nomád faj letelepítése s rendes munkás életre trainirozása* lehet.

Ugyde kétségtelen, hogy a hivatásos csavargók osztálya nemcsak ezekből a született csavargókból áll. Ott is, a hol ilyenek vannak s ott is, a hol ilyenek talán nincsenek, „a hivatásos vagy üzletszerű csavargók és koldusok egész serege szedődik össze a legkülönbözőbb dologkerülő elemekből. Nagy városokban a mulatóhelyek, az érzéki élvezetek vágya által elkábított legkülönbözőbb rangú egyének, szellemi vagy ipari proletárok, önhibájukból vagy azonkívül tönkrejutott egyének, kik nem tanultak meg, vagy irtóznak dolgozni, falun, kisvárosokban egyes elkorhelyedett alakok, neveletlenül felnőtt vásott suhancok, elcsapott cselédek, mesterlegények stb. kisebb-nagyobb számban mindenütt rákerülnek előbb alkalmilag, majd rendszeresen, végre üzletszerűleg a csavargás és koldulás összefonódott útjára. Ezek közt már lehetnek és nagy számmal vannak is degenerált, gyengeelméjű, különösen az alkoholizmus rabjaivá lett egyének, a kik összekötik a csavargók hadát a másik közveszélyes osztállyal: a csökkent szellemi erejűekkel. A hivatásos vagy üzletszerű csavargók és koldusok eme csoportját már nem élettani, hanem *társadalmi okok* hozzák létre. Kétségtelenül szocziológiai törvény, hogy minden társadalom megtermi a maga salakját, a maga dologkerülőit, a kikkől fejlődik aztán ki a büntetettek gárdája.

Szocziológiai szempontból tehát a csavargás és koldulás társadalmi betegség ugyan, de egyuttal a társadalom érettségének, erkölcsi színvonalának, gazdasági jólétének, munkaszeretetének fokmérője. Minél egészségesebb viszonyok közt él valamely társadalom, minél nagyobb gondot fordít a népnevelésre, az erkölcsi törvényekre, minél jobbak a gazdasági viszonyai, minél

jobban áthatja a társadalom minden rétegét a munkaszeretete, annál kevesebb százalék kerül a rossz utra, a csavargás és koldulás lejtőjére és megfordítva. Ez egyszerű igazság önként kínálja a feleletet a kitűzött kérdés első részére. *A társadalmi viszonyok általános javítása, a népnevelés buzgó felkarolása, az erkölcsi erő fokozása, az erkölcstelenség (játékházak, prostitúció, alkoholizmus) korlátozása, a szegénység, a nyomor eltűntetése, a gazdaságilag gyengébb osztályok fokozottabb védelme és erősítése* ezek és hasonló szociális reformok bizonyára a leghatályosabb eszközök lennének a csavargás és koldulás megszüntetésére vagy csökkentésére.

Ugyde kielégítő felelet lesz-e ez a kitűzött kérdésre? Megoldottnak tekinthetjük-e a csavargás és koldulás leküzdésének kérdését ily *általános* szociális óhajok hangoztatásával? Aligha. Ma már a szocializmus is hovatovább meggyőződik arról, hogy a társadalmat márólholnapra reformálni, egyszerre újjáalakítani nem lehet, Miként az egyén nevelése, átalakítása huzamosabb időt igényel, a társadalmi reformja, javítása is időbe, nemzedékek életébe kerül. Bármennyire sürgetnünk kell is azért a fentemlített általános kívánalmakat, hiszen a haladás, a társadalom fejlődése is gyorsítható, irányítható s a kultúra az emberi művelődés és tökéletesedés érdekében, a haladás elősegítése, a czéltudatos fejlesztés minden egyénnek, a ki magasabb hivatást érez magában, erkölcsi kötelessége, de idealis törekvéseink mellett nem szabad megfélekednünk a realis életről, arról, hogy addig is, míg eszméink diadalt aratnak, míg a népnevelést magasabb fokra emelhetjük, a gazdaságilag gyengébb osztályokat megerősíthetjük, a munkaszeretetet erősebbé, általánosabbá tehetjük, addig is gondoskodnunk kell a csavargás és koldulás meggátlásáról, az abból folyó szociális bajok és veszedelmek elhárításáról.

Ennek a módja, a hivatásos csavargók és koldusok elleni védekezés közvetlen eszköze pedig mai viszonyaink közt sem lehet más, mint a mit a párisi kongresszus ajánlott; *a dologházaknak kellő számban és helyes rendszerben szervezése az összes kulturállamokban.* A mint a

szerencsétlen beteg koldusok és csavargók részére a kellő számu szegényház, koldusmenhely, az alkalmi, munkakereső vándor-koldusok részére pedig a munkaközvetítő intézetek és munkástelepek létesítése a *legközvetlenebb* kiváncsalmom s az illető osztályok elleni védekezés legbiztosabb eszköze, a melyek egyuttal jótékony-sági és szociális intézmények a szegényügy és a munkás-kérdés megoldására, úgy a dologház a legközvetlenebb és leghatályosabb eszköz, mellyel a hivatásos, üzletszerű csavargók és koldusok részéről fenyegető veszélyek ellen védekezhetünk, e valóban közveszélyes osztályt kevesbítethetjük s egyuttal előkészíthetjük, elősegíthetjük eszményi célunkat: ezen osztálynak munkára nevelését s ezzel a munkaszeretetet általánosabbá tételét.

A dologház, melyben a beutalt dologkerülők munkára kényszerítettek, egyfelől biztosító-intézkedés, védekezés a közveszélyes csavargóktól és koldusoktól bizton várható kriminalitás ellen, tehát egy *megelőzési* rendszabály, melyhez a tisztességes társadalomnak mint önvédelmi eszközhöz kétségtelen joga van, másfelől egy, habár kemény, szigoru *nevelési eszköz*, mellyel a dolgozni nem akaró, az erkölcsi kötelességek iránt érzéketlen elemeket, a társadalom salakját is felemelni, a munka által megnesemíteni, új emberré tenni, a mennyire emberileg lehetséges megjavítani, átalakítani igyekszünk. A dologház is e szerint nem merő kényszermunka-intézet, nem a barbár gályarabság felelevenítése akar lenni, hanem *a felnöttek munkaiskolája*, mely a dologkerülő, fegyelmetlen embert a tisztességes és hasznos munka megkedvelésére, a munkaösztön felébresztésére akarja képesíteni s így egy magasabb célt szolgál: a nevelés a kultura elővitelét, az emberieség eszméjét. Ezzel lényegében feleltünk a gyakran hangoztatott ellenvetésre: az egyéni szabadság tiszteletben tartására. Az egyéni szabadság nézetem szerint a legbecsesebb java az állampolgárnak s fokmérője a felvilágosodásnak és a kulturának, de a hivatásos csavargók dologházba utalása nem áll ezzel ellentétben. Ellenkezőleg. Épen a hivatásos csavargók munkára nevelése által az állam ezeket a

czivilizálatlan elemeket is kulturlényekké akarja faragni. A tankötelesség is kényszerrel, törődéssel jár, de szükséges átmeneti eszköz a kultúra érdekében. A dologkerülő elemeknek munkára szorítása is nemcsak az összeség, de az illetőknek saját, jól felfogott érdekét szolgálja.

A dologház végső célja is az, hogy feleslegessé tegye önmagát, vagyis lassanként odatrainirozza a dologkerülő osztályokat, hogy a munkát megszeressék vagyis belássák, hogy a tisztességes munka előnyösebb, a tisztességes élet kellemesebb, mint a lakhely nélkül csavargás, a kivert eb módjára kóborlás, a sötétben bujkálás, az örökös rettegés és harcz a csendőrséggel.

A megátalkodott dologkerülőeknek munkára kényszerítése tehát csak a csavargási szabadsággal áll ellentétben s épen arra akarja képesíteni a csavargókat, hogy ők is élvezhessék majd a kultürember szabadságát.

Távolról sem akarom azt állítani, hogy a dologház a csavargás és koldulás leküzdésének egyetlen eszköze. Ez is csak egy és nem is csálhatlan tőkélyü eszköz ama szocziálpolitikai intézmények sorában, melyeket a modern kriminálpolitika a csavargás és koldulás folytán a közbiztonságot kézzelfoghatóan fenyegető veszélyek csökkentésére ajánl. A dologház mellett s annál kétségtelenül nagyobb és általánosabb hatályuak a szegényügy okszerű rendezése, a munkáskérdés égető bajainak orvoslása valamint még általánosabb és magasabb szempontból legjótékonyabb hatásuak: a népnevelés buzgóbb felkarolása, minden gyermeknek 15 éves koráig kivétel nélkül kötelező nyilvános oktatása, a gazdaságilag gyengébb társadalmi osztályok rendszeres állami gyámolítása, az erkölcstelen, könnyelmü élet megakadályozása, a szeszfogyasztás korlátozása (a korcsmák erélyes megrendszabályozása), a szerencsejátékok legszigorubb eltöltása, viszont a tisztességes, erkölcsnemesítő és művelődést terjesztő intézmények (népkönyvtárak, ismeretterjesztő népszerü előadások) terjesztése stb.

Azt azonban merem állítani, hogyha az államok kivétel nélkül kellő számú dologházakat állítanak fel,

ha ép oly elengedhetlen megelőzési intézménynek ismerik el azokat, mint a minő nélkülözhetlen megtorlási és megelőzési intézmények ma még a börtönök, ez esetben a hivatásos csavargók osztálya észrevehetőleg csökkenni fog s remélhető, hogy lassanként a dologházak számát is csökkenteni fog kelleni s esetleg a nagyobb, általánosabb reformok bekövetkeztével a dologházakat egészen meg is szüntethetjük. Ma azonban, ha a csavargás és koldulás tényleg fenyegető veszélyeit le akarjuk küzdeni, nincs más út, mint *Belgium* és *Norvégia* példáját követve, külön törvényt alkotni a csavargás és koldulás megakadályozásáról s ebben intézkedni a dologházak felállításáról azok rendszeréről, berendezéséről. Hogy ez a leggyakorlatiasabb út s a közel jövőnek e téren ez a legsürgősebb követelménye, ezt világosan mutatja az a tény, hogy a legújabb időben egymásután jelennek meg az ily tárgyú törvénytervezetek és javaslatok. *Hollandiában*,¹ *Franciaországban*² 1908-ban kidolgozott javaslatok adtak be a kamarákhoz, utóbbi helyen a kamarai bizottság új javaslatot állított össze.³ *Magyarországon* is, az igazságügyminisztérium megbízásából 1907-ben törvénytervezet készítettett e tárgyban;⁴ az 1908. évi *svájci* javaslat, az 1909. évi *német* birodalmi büntetőtörvénytervezet szintén felölelik a dologház intézményét.⁵

¹ L. *Revue Penitentiaire* 1908., 1149., 1178. és 1909. 165 l.

² *Revue Penitentiaire* 1908. 662., 919., 292.

³ *Revue Penitentiaire* 1909. 267.

⁴ L. alább a *Függelékben*.

⁵ E törvényjavaslatok tizes ismertetése ezuttal nem képezheti feladatomat. Legyen szabad azért csak megemlítenem, hogy a *hollandi* javaslat a csavargóknak és koldusoknak két kategóriáját különbözteti meg. Az önkénteleneket (*involontaires*) és az akaratosakat, (*volontaires*) az előbbieket 3 évi dologházba utalással (a mi két ízben felfüggeszthető), az utóbbiak legalább egy évi fogházzal és esetleg ennek kitöltése után dologházba utalással sujthatók. *Franciaországban* 1907 és 1908-ban négy külön javaslat nyújtatott be egyes képviselők részéről, a kamara ezek átvizsgálására bizottságot küldött ki, mely a *Flandin* képviselő javaslatát tartotta legalaposabbnak s azt Réville előadó átdolgozásában, mint a bizottság javaslatát terjesztette elő 1908 decemberben (*Revue Penitentiaire* 1909 267. l.), ez utóbbi javaslat a hivatásos csavargókat és koldusokat 3—6 havi fogházzal s ennek kitöltése után 2—5 évi

II. Mily szabályok szerint szervezendők a *dologházak*, erre nézve a legelső irányadó kérdés, hogy a „dologház“ alatt csupán a hivatásos csavargók és koldusok részére létesítendő intézeteket értjük-e, vagy mindazokat az intézeteket, melyek egyáltalán csavargók és koldusok elhelyezésére szolgálnak? Nézetem szerint a *dologház* elnevezést ajánlatos lenne kizárólag a hivatásos vagyis a dologkerülő csavargók és koldusok elhelyezésére szánt intézetekre használni, a mint ez az irodalomban is tulnyomólag el van fogadva s az újabb törvényhozási munkákban is általában használatos.

Az ily értelemben vett „dologház“ célja az odaalt munkaképes, de dologkerülő egyéneknek állandó rendszeres munkára szorítása, a képességeiknek megfelelő munkára szoktatása. E célnak kell, hogy megfeleljen a dologházak szervezete és rendtartása. Azonban, ha a javítás, a reformálás, a mi a modern javító-fogházaknak főfeladata, az ily intézetekben nem tekinthető is elsőrangú célnak, a dologházak szervezésénél mégis okvetlenül figyelemmel kell lenni arra, hogy az ideutaltak ne még jobban elromolva, hanem — a mennyiben lehetséges — erkölcsileg és társadalmilag jobbitva kerüljenek ki innen. Vagyis a javítást, mint másodlagos, vagy közvetett célt, itt is szem előtt kell tartani. Ennek felel meg, hogy a dologházba utalásnak *határozatlan időre* kell szólnia, tekintélyes minimummal és maximummal, melyen belül a szabadonbocsátás a javulás, vagyis a munka megszeretésének és elsajátításának fokától tételenek függővé.

A dologház elrendelésének feltételeire, a beutalás

dologházba (*colonie de travail*) utalással sújtja; részletesen gondoskodik a javaslat a „nomádok“ megrendszabályozásáról. Az 1908. évi (IV). *svájci* javaslat mindazokat a fogházra ítélteket, a kik dologkerülésből, lustaságból követtek el valamely büntettet 1—3 évi tartamra *munkanevelő intézetbe* (*Arbeitserziehungsanstalt*) utalja. A svájci javaslatot követi a *német* birodalmi legújabb (1909) tervezet, mely a dologkerülés folytán bűnöző s legalább 4 heti fogházra ítélteket a büntetés kitöltése után (legfeljebb 3 havi büntetés esetén e helyett) 6 hónaptól 3 évig terjedhető dologházba utalással sújtja. L. az utóbbi javaslatokról: *Finke F.* Jogt. Közl. 1910. 8. sz.

tartamára, az eljárásra vonatkozólag azonban úgy vélem, ezuttal nem kell nyilatkoznom.¹

A dolgház külső berendezésére kevésbé tér el egy jól berendezett fogháztól. A modern fogházépítés követelményei itt is szem előtt tartandók. Egészséges, tiszta, egyszerű és szilárd épület a legelső kellék, a befogadási számhoz képest megfelelő nagy munkatermekkel s minél kisebb hálószobákkal, ha csak lehet magános hálófülkékkel. Minden intézet mellett minél nagyobb kert, esetleg szántóföld szükséges, hogy a szabadban való munka is rendszeresen alkalmazható legyen. Az intézetek különben a főmunkaágak szerint specializálhatók. Lehetnek tisztán ipari vagy tisztán mezőgazdasági telepek. Leghelyesebb azonban, ha az ipari dolgház mellett is a konyhakertészet minél intenzívebben bevezetetik; a mezőgazdasági telep mellett pedig az azzal rokontermészetű ipari munkák is rendszeresíthetnek.

Az egyes intézetek befogadási képességét ajánlatos minél alacsonyabbra tenni. 4–500 főnél többre semmi esetre sem, különben a felügyelet, őrzés, ellátás nagy nehézségekkel járna.

Az igazgatást legfelső fokon óhajtandó lenne mindenütt az igazságügyminisztériumra, illetőleg a börtönök feletti főfelügyeletet végző minisztériumra bízni. Ha a dolgházak nem megtorlási, hanem egyenesen megelőzési, illetőleg biztosító intézetek is, mégis jellegükre, berendezésükre elég közel állanak a szabadságvesztési intézetekhez, kívánatos tehát, hogy ezek is époly szakszerű vezetés és ellenőrzés alatt álljanak, mint a börtönök.

¹ Ezekre nézve legyen szabad csak annyit megjegyezni, hogy a dolgházba *csak felnőttek*, legalább is a 18 éven (esetleg 21 éven) felüliek helyezhetők. A beutalás feltételei: a tisztességes foglalkozás és segélyforrás nélkül élés, alapos gyanu arra nézve, hogy az illető büntetendő cselekmények elkövetéséből tartja fenn magát, továbbá, hogy az illető záros határidő alatt nem vállal munkát, vagy a hatóság által felajánlott munkát nem fogadja el, vagy ok nélkül abbahagyja. A beutalást mindenesetre csak a *bíróság* mondhatja ki. A beutalás mindig *határozatlan időre* történik, a bentartás minimális tartama 2 év, visszaesőkre nézve fokozatosan 3, 4 év, maximuma 6, visszaesőkre 10 év.

tönök. Különben is a dologházba utaltak legtöbbször már büntetett egyének, a kikre a börtön épen hatálytalannak bizonyult, vagy egyenesen a börtön helyett, vagy annak kitöltése után lesznek a dologkerülésből bűnöző, vagy közveszélyeseknek talált (sokszoros visszaseső, üzletszerű) elítéltek ideutalva („*utólagos*“ dologház), így a dologház tulajdonképen *tényleg* a szabadságvesztési intézetek egy sajátos alakja, kívánatos tehát, hogy a legfelső igazgatás, az intézetek rendszerének, rendtartásának megállapítása és keresztülvitele a sajátképeni szabadságvesztési intézetekével összhangzatosan s a modern börtönügyi tudomány követelményei szerint eszközöltessenek.

A közvetlen igazgatás és kezelés, tekintettel a dologház céljára, egyszerűbb legyen mint a börtönöknél. Igazgató, gondnok, munkavezetők, kik egyúttal örök is, a nélkülözhetlen személyzet. Rendszeresített tanítók, lelkesek nélkülözhetők, a lelki és erkölcsi gondozásról az egyes felekezetek és a patronage egyletek gondoskodjanak. Szükség lesz azonban intézeti orvosra.

A rendtartás egyedüli főtárgya a beutaltaknak folytonos és rendszeres foglalkoztatása. Bevezető magánelzárásra nincs szükség. Reggeltől estig, a szükséges étkezésekre vagy rövid pihenésre szánt időközök kivételével, a napi program a munkatermekben való közös munka. Vasárnap és nagy ünnepnapokon munkaszünet (ily napokon tarthatók istenitisztelet és ismeretterjesztő, nemesítő előadások). Az egyes intézetekre megállapított munkanemek közt a beutalt választhat, de ha az illető erre alkalmatlannak bizonyul, az igazgató jelöli ki részére a képességeinek megfelelő munkát. A munkatermekbe beosztásnál a foglalkozás azonossága mellett a kor és az erkölcsi állapot is figyelembe veendő. Lehetőleg külön termekbe helyezendők a 30 évesnél fiatalabbak és az idősebbek s külön az ismételten beutaltak és a különösen rossz viseletűek. Utóbbiak, ha a többieket erkölcsileg veszélyeztetik, magánzárkába helyezendők.

A szorgalom és jóviselet fokozatosan nagyobb munkadíjjal jutalmazandó. Fegyelmi büntetés a napibér

lejobb szállítása. (A már megszerzett, megtakarított összeg azonban büntetésül nem csonkítható.) A törvényben megállapított minimális idő (*legalább 2 év*) kitöltése után a kitünő szorgalmú és kifogástalan magaviseletű feltételes szabadságra bocsátható, de minden esetben különös rendőri felügyelet alá helyezendő legalább 2 évig. Az igazgató a munkaközvetítő intézet és a patronage egyesületek útján előre biztos alkalmazást köteles szerezni minden kibocsátottnak. Rendetlen élet, dologtalanság újabb dologházba utalást von maga után s minden újabb visszaesésnél hosszabb (elengedhetlen) minimummal.

Ennyit, vázlatosan egy dologház alapszabályairól.

Ismételten hangsúlyozom azonban, hogy a fentebiekben a munkaképes, de dologkerülő, hivatásos csavargók és üzletszerű koldusok részére létesítendő intézetekről szóltam, a kikre a szigorú fellépést, a munkára kényszerítést mindenütt igazságosnak és szükségesnek ítélik. A szerencsétlen beteg koldusok befogadására szolgáló *menhelyek, szegényházak*, valamint a munkát kereső alkalmi csavargók, vagy koldusok részére szükséges *munkástelepek* egészen más elvek szerint rendezendők be. Ezekről azonban a kitűzött kérdés nem kért véleményt.

III. A kitűzött kérdésre vonatkozó javaslataim, röviden összegezve a következők:

1. *A csavargás és koldulás leküzdésének módjai a büntetőjogi modern irányok nézőpontjából kiindulva:*
 a) *a szegényügy rendezése* (kellő számú szegényházak, menhelyek szervezése a szerencsétlen beteg koldusok részére); b) *munkáskérdés égető bajainak orvoslása* (munkaközvetítő intézetek, munkástelepek, szálláshelyek létesítése az alkalmi csavargók és koldusok részére); c) *a kulturáلامokban nomád-életet élő kóbor népelemek leteleptése és munkára nevelése*; d) *a népnevelés buzgó felkarolása s minél általánosabbá tétele*; e) *az erkölcstelen intézmények és társadalmi szokások* (szerencsejátékok, prostitutio, alkoholizmus) *korlátozása*; f) *kellő számú s jól szervezett dologházak felállítása* a hivatásos (üzletszerű) csavargók és koldusok részére.

2. *A dologházak szervezésének főbb szabályai: a) az ipari és mezőgazdasági munkástelepek kombinálandók, (egyszerű, de egészséges és szilárd épületek közös munkatermekkel, s lehetőleg magán hálófülkékkel, nagy kerttel és szántófölddel); b) igazgatás, felügyelet, ellenőrzés tekintetében a modern börtönügyi követelmények tartandók szem előtt; c) a dologházba utalt egyén a beutalás első perczétől kezdve, állandó és rendszeres munkára szorítandó; d) a szorgalom és jóviselet fokozatosan nagyobb munkabérrel jutalmazandó; e) feltételes szabadonbocsátás csak két évi minimális idő kifogástalan kitöltése után engedélyezhető s a kibocsátott legalább 2 évig rendőri felügyelet alatt tartandó; f) a patronage egyletek tevékenysége a dologházba utaltak erkölcsi gondozása, a feltételesen kibocsátottak elhelyezése és felügyelete körül fokozott mértékben igénybeveendő.*

* * *

Miután eme véleményem a nemzetközi börtönügyi kongresszus számára készült, talán méltóztatnak megbocsátani, ha abban a kérdést nem úgy tárgyaltam, a mint tárgyalnom kellett volna, ha annak tisztán hazánkban leendő szabályozását kell szem előtt tartanom. Azonban legyen szabad még — csupán néhány szóval — épen azt kifejezmem, hogy a csavargás és koldulás kérdéseinek hazánkban leendő törvényhozási szabályozására nézve ugyanazokat az elveket és eszméket tartom követendőeknek, illetőleg megvalósítandóknak, a miket fentebb általánosságban előadni bátor voltam.

Hogy e kérdés szabályozása hazánkban is égetően szükséges s talán égetőbben mint másutt, azt a mélyen tisztelt szakközönség előtt csakugyan nem kell bővebben fejtegetnem. Kihágási BTK.-ünknek idevágó szakaszai (1879: XL. t.-cz. 62—69. §§.) teljesen elavultak, elméletileg sem állják ki az újabb tudományos kritikát, gyakorlatilag pedig teljesen hatástalanok s csaknem azt mondhatjuk, inkább ártanak, mint használnak. A 8 napi, ismétlés esetén 1, legsúlyosabb esetben 2 havi elzárás, mivel a csavargók és koldusok a KBTK. szerint sujthatók, leg-

távolabbról sem alkalmasak megvédeni a tisztességes társadalmat a csavargás és koldulás kriminalis veszélyei ellen, magukra a csavargókra és koldusokra pedig se visszatartó, se javító, nevelő hatással egyáltalán nincsenek. Hiszen közigazgatási, sőt járásbirósági fogházainkban is nem hogy *munkára nevelésről*, de rendszeres foglalkoztatásról sincs szó. A pár heti elzárás tehát csak kellemes pihenő a hivatásos csavargóknak, hogy kissé felfrissülve folytathassák reájuk semmi veszéllyel, csak nyereséggel járó pályájukat.

Hogy kóbor cigányaink még mindig szép számmal vannak, erről jelentésemben is megemlékeztem. S hogy mennyi garázdalkodást visznek véghez, erről naponta olvashatunk a hírlapokban. De hány apróbb eset nem kerül be se a napilapokba, se a statisztikába! Hogy nem-cigány csavargóink s a legkülönbözőbb fajta üzletszerű koldusaink is elegendően lehetnek, ezt valamennyien közvetlenül is tapasztalhatjuk.

Legyen szabad azért ezt az alkalmat is megragadnom arra, hogy a *csavargás és koldulás megakadályozásáról* szóló *külön törvény* mielőbbi megalkotására az illetékes tényezők figyelmét mély tisztelettel felhívjam. Közbiztonsági, kulturális és gazdasági érdekek egyaránt sürgetően követelik, hogy a BTK.-ek általános revíziójára ne várjunk, hanem egy rövid külön törvényben oldjuk meg mielőbb a kérdést.

1907-ben a nagymélt. igazságügyminiszterium megbízásából — mint fentebb említeni szerencsém volt — az első tervezet e tárgyban el is készült. Sajnos, azóta újból pihen a reform ügye. Mintha csak egy újabb dánosi esetre várnánk, hogy tovább menjen a kérdés egy lépéssel.

Nem kell ugyan hosszasan keresgetnünk a reform megakadásának okát. Minden valószínűség szerint a *nervus rerum gerendarum*, a „pénzügyi helyzet“-ben van a dolog bibéje. Az bizonyos, hogy a kérdés gyökeres megoldása új intézményekkel, tehát új kiadásokkal jár. Dologházak, esetleg mendék- vagy szegényházak felállítására nélkül a kérdés tényleg nem oldható meg. Ügyde az új intézményekre szükséges összeg korántsem

lenne oly nagy, mely legkevésbé is veszélyeztetné államháztartásunk egyensúlyát. Sőt éppen a dologház intézménye lassanként — az új munkaerők nyeresével — le is törlesztené magát. Egy feltétlenül szükséges és áldásos intézmény felállításától merőben finanziaális okokból egy kulturállamnak nem szabad visszamaradnia. Találni kell módot rá, ha másként nem lehet, törlesztéses államkölcsön felvételével is lehetővé kell tenni a dologházak és a menedékházak szervezését s ezzel a csavargás és koldulás kérdésének gyökeres megoldását.

Egy nagy horderejű szocziális reformot valósítana meg ezzel a magyar állam, egy hatalmas lépéssel vinné előre a „szocziális kérdés“ és a kultura ügyét.

FÜGGELEK.

TÖRVÉNYTERVEZET

a csavargás, koldulás és az iszákosság megakadályozásáról.

A nagymélt. m. kir. igazságügyminiszterium megbízásából készítette
Dr. Fínkey Ferenc, sárospataki jogtanár.

I. FEJEZET.

A csavargás, koldulás és az iszákosság miatt alkalmazható kényszerintézkedések.

a) A csavargásról.

1. §. Aki, jóllehet testi és szellemi erejénél fogva képes lenne magát munka által fentartani, tisztességes foglalkozás nélkül él s arra a gyanura ad okot, hogy magát, illetőleg családját büntetendő cselekmények elkövetése által tartja fenn, ha a rendőri hatóság felhívására záros határidő alatt sem vállal létfentartására alkalmas munkát, vagy a hatóság által felajánlott munkát ok nélkül visszatartatja, amennyiben életének 18-ik évét betöltötte, mint *dologkerülő csavargó* a bíróság által *dologházba* utalható.

A dologházba utalás legalább 2 s legfeljebb 6 évre szól. Ismétlés esetében a beutalás legkisebb tartama 4, leghosszabb tartama 10 év.

2. §. Csavargónak tekintetik s a bíróság által az 1. §. második bekezdésében meghatározott időtartamra dologházba utalható az a 18-ik életévét betöltött egyén is, a ki, jóllehet testi és szellemi erejénél fogva képes lenne magát, illetőleg családját munka által fentartani,

a) *üzletszerűen* házról-házra koldul;

b) a közönség megtévesztésével saját vagy mások részére üzletszerűen könyöradományokat gyűjt;

c) a koldulás vagy könyöradománygyűjtés alkalmával fegyvert vagy oly eszközöket rejteget magánál, melyek büntett, vagy vétség elkövetésére alkalmasak s az illető alaposan gyanusítható, hogy azokat büntett, vagy vétség elkövetése végett tartotta magánál.

3. §. A ki büntett vagy vétség miatt egy évet felül nem haladó börtönre vagy fogházra ítéltetett s a kire nézve a bíróság az eljárás során megállapította, hogy a büntettet, vagy vétséget az 1. §-ban megállapított körülmények közt, vagy azokból kifolyólag követte el, a bíróság az ítéletben elrendelheti, hogy az illető a kiszabott büntetés végrehajtása helyett az 1. §. második bekezdésében megállapított időre dologházba utaltassék.

4. §. Az 1. §. második bekezdésében meghatározott időre dologházba utalható az is, a kitől az 1878 : V. t.-cz. 48. §-ban szabályozott feltételes szabadságot ugyanazon t.-cz. 50. §-a értelmében vissza kellett vonni. A bíróság a körülményekhez képest határoz a felett, hogy a dologházba szállítás ilyenkor a szabadságvesztés hátralevő részének kitöltése után, vagy a helyett vétessék fogatba.

5. §. Az 1. §. második bekezdésében meghatározott időre dologházba utalhatók azok a 18 éven felüli kóbor cigányok is, a kik a rájuk vonatkozó ^{szabályrendeleteket} törvény rendelkezéseit áthágva, kijelölt lakóhelyükről megszöknek, vagy a rendes munkás életet folytatni megátalkodottan nem akarják.

6. §. A csavargás miatt dologházba utalt egyének a dologházban töltendő idő tartamára elvesztik házastársi és szülei jogukat. A mennyiben a dologházba utalt egyén házastársa vagy gyermekei tartás nélkül maradtak

és keresetképtelenek: a bíróság a tény megállapítása mellett felhívja az illetékes közigazgatási hatóságot, hogy a keresetképtelen házastársnak szegényháza, a 15 éven aluli gyermekeknek pedig állami gyermekmenhelybe való elhelyezéséről haladéktalanul gondoskodjék.

7. §. A dologházba utalás az 1. §. második bekezdésében megállapított kereten belül mindig meghatározatlan időre történik.

Azok, a kik legalább 2, visszaesés esetében legalább 4 évet kitöltöttek s kitartó szorgalom, jó magaviselet és megbízhatóság által teljes biztosítékot nyújtanak az iránt, hogy a szabad életben tisztességes, munkás életet fognak folytatni, az illető intézet házi tanácsa által, megfelelő elhelyezés mellett, kísérletileg szabadságra bocsátatnak.

A kísérleti szabadságra bocsátás ideje a kibocsátástól számított 3 év. Ha az illető ellen ez idő alatt semmi panasz nem merül fel, szabadsága véglegesnek tekintendő. Ha ellenben ezen idő alatt az illető újból csavargásban (1—2. §§.) találtatik, vagy 2 hónapnál hosszabb szabadságvesztés büntetésre jogerősen elítéltetik, mint visszaeső az 1. §. második bekezdésében meghatározott időre újból dologházba utalandó.

8. §. A 18. életévüket be nem töltött fiatalok, a kikre nézve az 1—5. §-ok valamelyikének esete forog fenn, a gyermekvédelmi törvény [illetőleg a Büntető Novella (1908 évi 36. t.-cz.) második fejezetének]¹ rendelkezései alá tartoznak.

9. §. Külföldi illetőségűek, a kikre nézve az 1. és 2. §-ban körülírt csavargás eseteinek valamelyike megállapított, a bíróság által a magyar állam területéről egyszersmindenkorra kiutasítandók. Ha a kiutasított a magyar állam területére — a belügyminiszter által esetleg részére kiadott különös engedély nélkül — visszatér, 1—6 havi fogházzal, ismétlés esetén 6 hónaptól 3 évig terjedhető fogházzal büntetendő s a büntetés kitöltése után újból kiutasítandó.

¹ E betoldást most eszközöltem. F. F.

b) *A koldulásról.*

10. §. A ki házról-házra koldul, vagy más személyt a koldulásra felhasznál, jöllehet testi és szellemi erejénél fogva munka által képes lenne magát fentartani, — a mennyiben az 1—2. §-okban körülírt csavargás eseteinek valamelyike ellenében meg nem állapítható — a rendőri hatóság, vagy bíróság által a legközelebbi állami vagy magán *munkaközvetítő intézetbe* (35. §.) utalandó. Ily intézet hiányában a rendőri hatóság gondoskodik az illető részére megfelelő munkáról.

Ha az illető a neki felajánlott s állásának és képességének megfelelő munkát nem akarja elvállalni, vagy azt elvállalja, de ok nélkül abbahagyja s újból koldulásra adja magát, a mennyiben életének 18-ik évét betöltötte, mint *üzletszerű koldus* a 2. §. a) pontja értelmében a bíróság által *dologházba* utalandó.

11. §. A ki házról-házra, vagy az utczákon, nyilvános helyeken koldul, a mennyiben testi vagy lelki fogyatkozásai miatt magát munka által nem képes eltartani, sem erre elegendő vagyona nincs s tartásra kötelezett hozzátartozói nincsenek, vagy ezek sem képesek őt eltartani: a rendőri hatóság vagy bíróság által a legközelebbi *szegényházba* utalandó.

A szegényházba utalás tartama 2 év. Saját kérelmére, a mennyiben az intézet viszonyai megengedik, a házi tanács ennél tovább is az intézetben hagyhatja a beutaltat.

12. §. Az intézeti házi tanács bármikor elbocsáthatja a beutaltat, mihelyt az illető testi vagy szellemi egészségét és erejét annyira visszanyeri, hogy magát munka által fentartani képes, illetőleg ő maga vagy hozzátartozói oly vagyoni helyzetbe jutnak, hogy eltartásáról gondoskodni képesek.

13. §. A 18-ik életévüket be nem töltött fiatalok a 10. és 11. §§. eseteiben a gyermekvédelmi törvény [illetőleg a Büntető Novella] rendelkezései alá tartoznak.

14. §. Nyolcz naptól három hónapig terjedhető fogházzal büntetendő az, a ki a szülei, gyámi hatalma

vagy felügyelete alatt álló 18 évesnél fiatalabb egyént rendszeresen koldulással foglalkoztatja, valamint az, a ki 18 évesnél fiatalabb egyént koldulásra felhasznál. Ismétlés esetén a büntetés egy hónaptól hat hónapig terjedhető fogház.

15. §. A külföldi illetőségűek, ha házról-házra utczákon, nyilvános helyeken koldulnak, a rendőri hatóság vagy a bíróság által a magyar állam területéről kiutasítandók.

c) *Az iszákosságról.*

16. §. Ha a bíróság a büntető eljárás adatai alapján azt állapítja meg, hogy a büntett vagy vétség miatt fegyházra, börtönre vagy fogházra ítélt egyén a büntetendő cselekményt iszákosságra való hajlama folytán követte el, az ítéletben elrendelheti, hogy az elítélt a büntetés megkezdése előtt *iszákosok gyógyintézetébe*, vagy e célra berendezett más állami intézetbe helyeztessék. Ha az elítélre kiszabott szabadságvesztés büntetés egy évet nem halad felül, az ily intézetbe elhelyezés által a szabadságvesztési kitöltöttnek tekintetik.

Az iszákosok gyógyintézetébe utalt legalább egy s legfeljebb három évig tartható az intézetben. E határon belül a beutalt az intézeti házi tanács által a gyógyulás megállapítása esetén szabadlábba helyezendő, illetőleg a szabadságvesztés intézetbe küldendő.

17. §. A 16. §. második bekezdésében meghatározott időre az iszákosok gyógyintézetébe utalható az is:

a) a kire nézve a bíróság, vagy a közigazgatási hatóság megállapítja, hogy egy éven belül kétszernél többször volt botrányt okozó részegség miatt (1879: XL. t.-cz. 84. §.) elítélve;

b) a ki részegeskedésre való hajlama folytán koldulni kénytelen s családjának tartásra szoruló tagjait nyomorba dönti;

c) a ki ittas állapotában hozzátartozóit vagy más személyeket ismételten bántalmaz, a közbékét és rendet, vagy a közlekedést állandóan zavarja.

18. §. Az a korcsmáros, vendéglős, vagy kávéház-tulajdonos, a ki az 1879: XL. t.-cz. 74. vagy 85. §-ába ütköző kihágás miatt egy éven belül három ízben büntetve volt, valamint a kinek üzletében botrányt okozó lerészegedések vagy verekedések gyakran ismétlődnek: a bíróság által foglalkozásának folytatásától meghatározott időre vagy végleg eltiltható. A meghatározott időre való eltiltás legalább 5 s legfeljebb 10 évre szólhat.

II. FEJEZET.

A csavargás, koldulás és az iszákosság miatti eljárásról.

19. §. A csavargás, koldulás és iszákosság miatt a jelen törvény I. fejezetében foglalt kényszerintézkedések elrendelése rendszerint a kir. járásbíróság, mint egyes bíróság hatáskörébe tartozik. Ha kir. törvényszék vagy esküdtbíróság elé tartozó ügyben merül fel ily kényszerintézkedések szüksége, azokat az eljáró kir. törvényszék, vagy esküdtbíróság rendeli el.

A munkaközvetítő intézetbe (10. §. első bekezdés), vagy szegényházba beutalást (11. §. első bek.), valamint külföldi koldusok kiutasítását (15. §.) a rendőri hatóság is elrendelheti.

20. §. A rendőri hatóságok és közegek kötelesek a hivatali területükön talált egyéneket, kik a jelen törvény I. fejezetének valamelyik rendelkezése alá esnek, hivatalból felkutatni, kihallgatni és a mennyiben a dologházba, szegényházba, vagy iszákosok gyógyintézetébe utalás szüksége látszik valószínűnek, az illetőket letartóztatni és a letartóztatás után 24 óra alatt a hivatali területük szerint illetékes kir. járásbíróság elé állítani.

21. §. A kir. járásbíróság a hozzá beadott feljelentések alapján, a mennyiben a feljelentést kielégítőnek nem találja, nyomozást rendel el s azt maga foganasítja, illetőleg a rendőri közegek által foganasítottatja. A hozzá előállítottakat azonnal kihallgatja s a mennyiben

az I. fejezetben foglalt valamely kényszerintézkedés alkalmazását valószínűnek látja, a kihallgatott egyént előzetesen letartóztatja. Az előzetes letartóztatás 8 napnál tovább nem terjedhet.

Az előzetesen letartóztatott részére, ha maga védőt nem választ, a kir. járásbiróság vezetője a helybeli ügyvédek vagy ügyvédjelöltek közül védőt rendel.

22. §. A nyomozás a gyanúsított előéletének, életkörülményeinek, testi és lelki egészségi állapotának, megélési, családi viszonyainak pontos megállapítására terjesztendő ki s lehetőleg 8 nap alatt befejezendő.

A nyomozás adatai azonnal közlendők az ügyészségi megbizzottal.

23. §. A mennyiben a feljelentés vagy a nyomozás adatai arra mutatnak, hogy a gyanúsított dologkerülő csavargó (1. §.), vagy üzletszerű, illetőleg veszélyes koldus (2. §.), a járásbiróság, valamint a rendőri hatóság, ha az előzetes letartóztatást szükségesnek nem látja, már az első kihallgatás után, különben pedig a nyomozás befejeztével felhívja a gyanúsítottat, hogy 8 napi határidő alatt tisztességes megélést biztosító foglalkozást vállaljon s ha az illető munkahiánnyal védekezik, a rendőri hatóság esetleg állami vagy magán munkaközvetítő intézet útján megfelelő munkát ajánl neki.

E 8 napi határidő alatt a gyanúsított rendőri felügyelet alatt áll s annak elteltével a rendőri hatóság az eredményről jelentést tesz a járásbiróságnak s a mennyiben a gyanúsított munkát nem vállalt, őt azonnal letartóztatja és a járásbiróság elé állítja.

24. §. A járásbiróság előtti tárgyalásra a csavargók, koldusok és iszákosok központi nyilvántartó lajstromából (34. §.) a megfelelő kivonat beszerzendő.

25. §. Egyebekben az eljárásra nézve a B. P. XXIX. fejezete irányadó.

III. FEJEZET.

A dolgházakról, szegényházakról és az iszákosok gyógyintézetéről.

26. §. A *dolgházakba* utaltak az előirt munkaórákon kivétel nélkül dolgozni kötelesek.

A munkaórák: a nyári félévben d. e. 6—12, d. u. 1—7 óra, a téli félévben d. e. 7—12, d. u. 1—6 óra. A nyári munkanapokon d. e. 8¹/₂—9-ig, d. u. 1¹/₂—5-ig, a téli munkanapokon d. e. 9—1¹/₄ 10-ig pihenés. Vasárnapokon és a beutaltak vallás szerinti nagy ünnepnapjain munkaszünet van.

27. §. A dolgházban folytatott munkanemeket, az egyes dolgházak különös rendeltetését, a dolgházakban a munka vezetését és kezelését, a jóviseletű és szorgalmas beutaltaknak adandó munkabérek mennyiségét és kiadásának módját az igazságügyminiszter rendelettel alapítja meg.

A dolgházba utalt az illető dolgházra megállapított munkanemek közül választhat, ha azonhan az igazgatóság azt állapítja meg, hogy az illető a maga által választott munkát elsajátítani nem képes, az igazgatóság jelöli ki neki a képességeinek megfelelő munkát, melyet végezni köteles.

28. §. Az ugyanazon dolgházba utaltak két osztályba s mindenik osztályban három csoportba sorozandók. Az első osztályba teendők a 30 évesnél fiatalabbak, a második osztályba a 30 éven felüliek. Mindkét osztályban az első csoportot alkotják az igen jó viseletűek és kiválóan szorgalmasak, a másodikat az első vagy másodizben beutaltak az első három havi próbaidő alatt, valamint a közepes magaviseletűek és szorgalmasak, a harmadikat a többszörös visszaesők (legalább harmadizben beutaltak) s a rossz viseletűek és hanyagok.

Az egyes csoportok az intézetnek lehetőleg külön szárnyaiba helyezendők és külön munkatermekben foglalkoztatandók s éjjelre, ha az egyénenkénti elkülönítés nem lehetséges, mindenesetre külön hálótermekbe helyezendők.

29. §. A *szegényházba* utaltak közül a férfiak és nők külön intézetekbe helyezendők. Az ugyanazon intézetben levők között nappalra és éjjelre elkülönítendők: a 24 évesnél fiatalabbak a 24—50 év közöttiek, az 50 évesnél idősebbek, a súlyos betegek és nyomorékok.

30. §. A *szegényházba* utaltak közül azok, a kik erre testi erejüknél fogva képesek, az intézet körüli, vagy más könnyebb munkákkal foglalkoztatandók.

A *szegényházak* belső szervezetéről és rendtartásáról a belügyminiszter rendeletileg gondoskodik.

31. §. Az *iszákosok* gyógyintézete orvosi vezetés és felügyelet alatt áll. Az ily intézetbe utaltak közül lehetőleg külön intézetbe vagy ugyanazon intézet külön osztályaiba helyezendők a férfiak és nők, a 30 évesnél fiatalabbak és az ennél idősebbek.

Az *iszákosok* gyógyintézetébe utaltak, a mennyiben testi erejük és a gyógmód megengedi, megfelelő munkával foglalkoztatandók.

Az ily intézetek belső berendezését és rendtartását közelebbről belügyminiszteri rendelet állapítja meg.

32. §. A *dologházak* legfelsőbb foku igazgatása és felügyelete az igazságügyi, a *szegényházak* és az *iszákosok* gyógyintézetének legfelsőbb igazgatása és felügyelete pedig a belügyminiszter hatáskörébe tartozik.

33. §. Minden *dologház*, *szegényház* és *iszákosok* gyógyintézete mellett házi tanács szervezendő. E házi tanács gondoskodik különösen az illető intézetből kiszabadulóknak megfelelő elhelyezéséről és munkával leendő ellátásáról.

A házi tanács szervezetét és teendőit igazságügyi, illetőleg belügyi miniszteri rendeletek állapítják meg. A *dologházak* mellett szervezett házi tanács felerészben az igazságügyi hatóságok és az ügyvédi kar tagjaiból, másik felerészben önkormányzati közigazgatási személyekből és magánosokból, a *szegényház* melletti házi tanács felerészben önkormányzati közigazgatási tisztviselőkből, másik felerészben magánosokból s különösen jótékony egyesületek tisztviselőiből és tagjaiból, az *iszákosok* gyógyintézetének házi tanácsa pedig felerészben orvo-

sokból, felerészben igazságügyi közigazgatási személyekből és magánosokból állítandó össze.

34. §. A dologházba, szegényházba, és az iszákosok gyógyintézetébe utaltakról a beszállítás napján ujjlenyomatok, esetleg embertani mérések és fényképek veendőik fel s ezek felküldendők a belügyminiszteriumban szervezett központi nyilvántartó hivatalnak. E nyilvántartó hivatal szervezetét és ügyvezetését a belügyminiszter rendelettel állapítja meg.

IV. EEJEZET.

Vegyes és átmeneti intézkedések.

35. §. Jelen törvény 19 évi 1-én lép életbe. Végrehajtásával az igazságügyi- és belügyi miniszterek bizatnak meg, a kik felhatalmaztatnak a szükséges végrehajtási rendeletek kibocsátására.

36. §. Az igazságügyi miniszter megbizatik, hogy a jelen törvény életbelépte előtt megfelelő számú állami dologházak, a belügyminiszter pedig megfelelő számú szegényházak és iszákosok gyógyintézetének felállításáról tárczájuk terhére, esetleg törlesztési kölcsön felvételével gondoskodjanak.

37. §. Addig is, mig a jelen törvényben említett intézetek megfelelő számban előállítatnak, az igazságügyi miniszter felhatalmaztatik, hogy egyes fogházakat, vagy egyes fogházak elkülönített részeit dologházak gyanánt jelöljön ki, a belügyminiszter pedig felhatalmaztatik, hogy törvényhatósági vagy községi szegényházakat, valamint egyes közkórházakat jelöljön ki, melyekbe a jelen törvény értelmében szegényházba, vagy iszákosok gyógyintézetébe utaltak elhelyezhetők.

38. §. A mennyiben a szegényházak befogadási képessége megengedi, a jelen törvény 11. §-a alapján a bíróság, vagy rendőri hatóság által beutaltakon kívül a szegényházakba oly közsegélyre szoruló 18 évesnél idősebb munkaképtelen egyének is felvehetők, a kiknek felvételét indokolt felterjesztésben a községi előjáróság

és képviselőtestület, illetőleg a városi tanács kéri. Az ily egyének felvétele felett az illető intézet házi tanácsának véleményes javaslata alapján a belügyminiszter határoz,

Az így felvett egyének tartási költségének felét az illető község vagy törvényhatóság szegényalapja (1886. évi XXII. t.-cz. 145. §.) viseli.

39. §. Addig is, míg a munkaközvetítésről s az állami munkaközvetítő intézetekről külön törvény alkotatik, a belügyminiszter felhatalmaztatik, hogy a munkaközvetítéssel hivatásosan és szakszerűen foglalkozó magánegyesületeket állami támogatásban részesítse.

40. §. Jelen törvény életbeléptével az 1879. évi XL. t.-cz. 62—69. §§-ai hatályukat veszítik.